

Бірюкова А.М.

*проректор Академії адвокатури України, доктор юридичних наук,
доцент, адвокат, заслужений юрист України, член дисциплінарної палати
кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури Київської області*

ДИСЦИПЛІНАРНІ САНКЦІЇ ЗА ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ

Особлива місія, роль адвоката у суспільстві зумовлюють значну питому вагу питання його відповідальності перед суспільством, професійною корпорацією, клієнтом.

Відомо, що дисциплінарна відповідальність адвоката є особливим видом юридичної відповідальності, яка настає за вчинення адвокатом дисциплінарного проступку та є формою реагування органів адвокатського самоврядування на факт правопорушення шляхом застосування до адвоката встановлених законом дисциплінарних санкцій.

Як слушно відзначається в літературі, відповідальність представника юридичної професії є, насамперед, його здатність звітувати перед собою, юридичним співтовариством, суспільством і державною за результати своєї професійної діяльності і одержувати позитивні чи негативні оцінки такої діяльності із застосуванням, у разі потреби, відповідних санкцій за неналежну поведінку [1, с. 414].

Застосування до адвоката дисциплінарних санкцій за вчинення такого дисциплінарного проступку, як порушення Правил адвокатської етики, має певні особливості.

Так, за вчинення адвокатом систематичного або грубого одноразового порушення Правил адвокатської етики, застосовується дисциплінарне стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю, у разі вчинення адвокатом такого ж проступку, що підриває авторитет адвокатури України – позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю.

Законом встановлений вичерпний перелік підстав для застосування зазначених дисциплінарних стягнень [2]. Разом з тим, у разі порушення адвокатом Правил адвокатської етики без наявності повторності та так званих «кваліфікуючих ознак» – систематичності, вчинення грубого одноразового порушення та такого, що не підриває авторитет адвокатури України, дисциплінарне стягнення можливе лише у вигляді попередження. Вбачається істотний недолік у законодавчому встановленні попередження, як виду дисциплінарного стягнення через відсутність регламентації підстав для його застосування у разі порушення адвокатом Правил адвокатської етики.

Формулювання законодавцем таких видів дисциплінарних санкцій, як зупинення права та позбавлення права на заняття адвокатською

діяльністю, також має суттєві недоліки, серед яких, використання оціночних понять «грубе порушення Правил адвокатської етики», «підрив авторитету адвокатури України», що свідчить про відсутність системного та виваженого підходу до законодавчого закріплення підстав обрання дисциплінарних стягнень стосовно адвоката та створює перешкоди для повноцінної реалізації принципу пропорційності у цій сфері.

Певну складність представляє собою і практичне застосування в дисциплінарній практиці зазначених оціночних понять, які не надають достатньо чітких меж для правозастосовного розсуду членів дисциплінарних палат.

Так, не зовсім зрозуміло, яке порушення слід вважати “грубим”, адже ані Закон України “Про адвокатуру та адвокатську діяльність”, ані Правила адвокатської етики не закріплюють градації дисциплінарних проступків за грубістю, тяжкістю і т.п.

Як слушно зазначає Овчаренко О.М. та Ковальова Я. О., тлумачення деяких підстав відповідальності адвоката, наприклад, порушення ним присяги або правил адвокатської етики, може бути занадто широким. Це негативно відображається на процесуальній незалежності адвоката, адже фіксуються випадки ініціації органами правопорядку дисциплінарних проваджень щодо принципових адвокатів, які добросовісно захищають інтереси клієнтів [3, 170].

Свою позицію висловила Вища кваліфікаційно-дисциплінарна комісія адвокатури, яка в узагальненні «Про практику застосування кваліфікаційно-дисциплінарними комісіями адвокатури дисциплінарного стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю» вказала, що для застосування п. 3 ч. 2 ст. 31 Закону при кваліфікації дисциплінарного проступку як грубе одноразове порушення ПАЕ слід виходити з аналізу обставин справи у кожному конкретному випадку. При цьому, якщо здійснюється кваліфікація як грубе одноразове порушення ПАЕ, враховуючи те, що поняття «грубе» не визначене діючим законодавством та є оціночним поняттям, необхідно конкретизувати чому КДКА регіону вважає, що таке порушення є грубим [4].

Не визначене чинним законодавством України і таке оціночне поняття, як порушення правил адвокатської етики, що підриває авторитет адвокатури України. Як слушно зазначає Ю.С. Кручинін, при відсутності інших чітких критеріїв фактично будь-яке діяння можна підвести під вказане формулювання [5, с. 21]. На нашу думку, справа не в тому, що під розглядуване формулювання можна підвести будь-яке порушення правил адвокатської етики, а в тому, що будь-яке порушення Правил адвокатської етики в кожному випадку підриває авторитет адвокатури України. Питання лише в тому, в якій мірі авторитет адвокатури України постраждав від проступку адвоката.

Узагальнення приписів чинного законодавства України, дає підстави стверджувати, що наявність декількох варіантів дисциплінарних санкцій, ставить перед дисциплінарним органом адвокатури питання вибору одного з них в кожній дисциплінарній справі, вирішення якого, на нашу думку, є правильним за наявності чіткої системи орієнтирів та критеріїв застосування дисциплінарного стягнення, виходячи із обставин дисциплінарної справи, характеру дисциплінарного проступку та особи адвоката-порушника, що відповідатиме міжнародним стандартам у цій сфері.

Зокрема, у Принципі VI «Дисциплінарне провадження» Рекомендації № R (2000) 21 Комітету Міністрів державам-членам Про свободу професійної діяльності адвокатів, що ухвалена Комітетом Міністрів Ради Європи 25 жовтня 2000 р., вказується, що у випадках, коли адвокати не діють у відповідності з професійними стандартами, викладеними в кодексах професійної поведінки, які розроблені адвокатськими колегіями чи іншими професійними об'єднаннями адвокатів або встановлені законодавством, слід вживати належних заходів, включаючи дисциплінарне провадження. Окремо наголошується на тому, що при визначенні санкцій за дисциплінарні порушення адвокатів слід дотримуватися принципу пропорційності [6].

Список використаної літератури:

1. Нестерчук Л.П. Дисциплінарна відповідальність суддів як різновид юридичної відповідальності. Актуальні проблеми держави і права. Вип. 64. Одеса : Юридична література, 2012. С. 413–419.

2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>.

3. Овчаренко О.М, Ковальова Я.О. Дисциплінарна відповідальність адвоката; дискусійні аспекти. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. 2019. № 40. С. 168 – 172.

4. Рішення ВКДКА від 01.03.2018 р. «Про практику застосування кваліфікаційно-дисциплінарними комісіями адвокатури дисциплінарного стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://vkdka.org/12265-2/>.

5. Кручинин Ю.С. Пробелы в регулировании отдельных вопросов дисциплинарного разбирательства в отношении адвокатов. *Адвокатская практика*. 2010. № 5. С. 19-23.

6. Рекомендація № R (2000) 21 Комітету Міністрів державам-членам Про свободу професійної діяльності адвокатів: Ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи 25 жовтня 2000 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/R_2000_21_2000_10_25.pdf.